

objektivního, absolutního lidského poznání, po cestě postupného poznání pravdy lidského života a zákonů lidských dějin.

Zasedání ÚV KSČ v říjnu 1972, zabývající se ideologickými otázkami, znova podtrhlo správnost závěrů XIV. sjezdu KSČ zdůrazňujících výchovu nového, socialistického člověka i výchovu k vědeckému ateismu, k uvědomělému odmítnutí náboženských názorů a vlivů náboženské ideologie.

Zpráva předsednictva ÚV KSČ zdůvodnila, proč socialistický člověk, aktivní, uvědomělý tvůrce nové společnosti, musí být osvobozen od předsudků a přežitků minulosti, k nimž patří náboženství. Zpráva upozornila zároveň na to, že osvobození člověka od náboženských předsudků nelze vyřešit za života jedné generace. Jde o dlouhodobý proces výchovy v duchu vědeckého názoru, jde o to, probudit v lidech vědomí vlastní síly. Příští léta budou léty bojů vědy a společenského pokroku s náboženstvím o vědomí a mozky mlade generace. Vědecké poznatky budou mladé generaci stále více pomáhat lépe chápat dění v přírodě i v lidské společnosti a překonávat omyly, předsudky a pověry. Náboženství nabízí zdánlivě absolutní odpovědi na otázky lidí, ale ve skutečnosti rozněcuje iluze, nabízí nepravdivou orientaci v životě a vystupuje jako ideologie starého světa, jako vážná překážka společenského pokroku. V důsledku nastupující vědeckotechnické revoluce se objevují pokusy sloučit vědu s náboženstvím. Jakýkoli takový pokus, stejně jako snaha vyjádřit náboženskou formou skutečné rozpory současného společenského vývoje a najít způsob jejich řešení, je klamání mas. Opravdovou a hlubokou krizi náboženství způsobuje střetnutí socialismu a kapitalismu v podmínkách vědeckotechnické revoluce. Náboženské pojetí světa nedovoluje pochopit skutečné příčiny sociálních střetnutí a hlubokých společenských přeměn v současném světě, brání v pochopení cest a zákonů společenského vývoje.

Literatura

- [1] *Contemporary Catholicism in the United States*. University of Notre Dame Press 1969.
- [2] *Dokumenty moskevské porady komunistických a dělnických stran*. Praha, Svoboda 1969.
- [3] *Encyklika O křesťanské výchově mládeže*. Olomouc, Matice Cyrilometodějská 1947.
- [4] Galbraith, J. K.: *The New Industrial State*. Boston, Houghton Mifflin Company 1967.
- [5] Kovalskij, N. A.: *Katolíci a komunisté společně*. Moskva 1972.
- [6] Küng, H.: *I refuse a totalitarian papacy*. Newsweek 27. 8. 1973.
- [7] Lenin, V. I.: *Filosofické sešity*. Praha 1953.
- [8] Lenin, V. I.: *Spisy*, sv. 28. Praha 1959.
- [9] Lenin, V. I.: *Spisy*, sv. 36. Praha 1956.
- [10] Osservatore Romano z 11. 5. 1968.

- [11] Riemer, N.: *The Democratic experiment. American political theory*. New Delhi, East-West Press Student Edition 1973.
- [12] *The religious reawakening in America*. Book by U. S. News and World Report 1972.
- [13] U. S. News and World Report ze 17. 3. 1969.

Václav Vyšohlád

Systematický sociální výzkum manželského konfliktu na základě materiálů manželských poraden v rámci ČSR

Myšlenka využití materiálů manželských poraden k širšímu odbornému zkoumání byla impulsem pro přípravu projektu *systematického sociálního výzkumu na základě materiálů manželských poraden v rámci ČSR*.¹ K tomuto účelu byly pro poradny zpracovány univerzální jednotné záznamové archy, použitelné jak pro každodenní práci poraden, tak jako podklad pro širší využití.

Sociální výzkum manželského konfliktu vychází z určitých teoretických předpokladů týkajících se naší současné manželské rodiny. V první řadě si uvědomujeme, že svými funkcemi je rodina spjata s širší společností, s jejím institucionálním systémem, s ostatními sociálními funkcemi. Rovněž základní vztahy v rodině (manželské, příbuzenské, rodičovské) a výkon rodinných rolí nejsou určeny pouze vzájemnými emocionálními, osobními vztahy, nýbrž i širším sociálním prostředím. Tyto vztahy určuje tradice, právní normy a další formy vnější kontroly, jejímž cílem je udržení integrity rodiny. Faktory působící z vnějšku se doplňují působením zevnitř rodiny, které vychází z osobních potřeb, snah, citů, a celkovou osobnostní charakteristikou členů rodiny. Vnitřní soudržnost rodiny a manželství je tedy udržována jak vnějšími, tak i vnitřními silami.

Vzhledem ke spojitosti rodiny se širší společností lze říci, že rodinný život, jeho struktura a změny závisí značně na změnách ve vývoji globální společnosti. Rysy rodiny a její společenská funkce jsou historicky relativně stálejší než rodinné instituce jako společensky akceptované normy regulující strukturu a tvorbu rodiny, vzájemné vztahy uvnitř rodiny. Současná rodina hledá normy realizace, prochází etapou transformace, která ji mění jak vnitřně, tak ve vztazích ke společnosti. Tuto transformaci nelze ztotožňovat s jejím rozkladem, protože krize rodiny je obvykle vyvozována ze statistických dat o rozvodovosti, avšak existují informace o rostoucí přitažlivosti rodiny, která se tak stává stále více sociální, univerzální skupinou.

Prostřednictvím rodiny se v zásadě formuje vztah nejen dětí, ale i dospělých členů rodiny ke společnosti i schopnost být členem jiných skupin. Rodina jako prvotní skupina je pro jednotlivce danost, do ní se rodí, a není tedy záležitostí volby. To platí pro orientační rodinu, ve které si člověk osvojuje základní kulturní vzorce. V dospělosti si však jedinec, který se odpoutal od orientač-

Tabulka 1. Srovnání důvodů rozvodů s diagnostikovanými problémy

Specifický problém	Materiály z rozvodů (%)	Materiály z manželských poraden (%)
alkoholismus	7,1	7,4
materiálně finanční problémy	1,4	2,9
sexuální nesoulad	4,8	12,9
nevěra	14,1	14,5
rozdíl povah	20,8	14,4
vztah k dětem	1,0	4,5

ni rodiny. vytváří prostřednictvím manželského vztahu druhou rodinu. Zdá se, že je třeba poněkud prosazovat docenění úlohy a vlivu vytvořené rodiny, který nesporně má na chování již socializovaného jedince. Je to do určité míry opomíjený problém, který podle našeho názoru má zvláště specifický význam z hlediska analýzy vzájemných vztahů mezi rodinou jako prvotní skupinou a širším sociálním prostředím.

Při funkcionální analýze rodiny dochází často k jednostrannému preferování společenských funkcí rodiny a k jejich izolování od funkcí vnitřních. V této souvislosti je třeba zdůraznit dvouznačnost každé funkce rodiny. Veškerá činnost v rodině má důsledky jak pro člověka — individualitu, tak i pro celou společnost.

Někdy je opomíjena funkce rodiny jako místa získávání citové a celkové osobnosti, sociální, životní rovnováhy člověka. Za určitou významnou tendenci lze pokládat přesun některých funkcí rodiny na společenské instituce. Tím vzniká redukce funkcí rodiny a transformace některých z nich. Ani tento fakt nelze interpretovat jako omezování základního významu rodiny. V některých rozporech funkcí současné rodiny je konstatováno, že rodina z hlediska hospodářské funkce přestala být výrobní jednotkou. To však neznamená, že ji lze považovat za pouhé konzumní společenství.

Z hlediska funkcionálního lze charakterizovat následující rysy současného vývojového stupně našeho typu manželské rodiny:

- posun v jejích sociálních funkcích,
- vývoj od vícegeneračního společenství k malé nukleární rodině,
- ztráta některých bývalých stabilizačních faktorů,
- divergence v orientaci základních rodinných rolí.

Posun rodinných funkcí souvisí se změnami ve struktuře společenských vztahů, které se promítají do proměny vzájemných vztahů společnosti a rodiny. Tento jev se dotýká všech základních sociálních funkcí v širším slova smyslu. Společenská ekonomická sféra je na jednotlivé rodině relativně nezávislá. Ekonomická funkce v současné rodině je re-

dukována. V plném rozsahu zůstává zachována biologická funkce rodiny. Vytvořily se nové rysy ve vztahu rodiny a společnosti. Mnohé z úkolů rodiny převzala společnost. Tato modifikace vztahů je patrna ve všech základních funkcích rodiny.

Stabilita rodiny jako významný sociální jev ovlivňující úroveň stability společnosti je ovlivňována současně z vnitřního prostředí rodiny, užšího a širšího vnějšího prostředí. V období posledních dvaceti let se objevují v naší i zahraniční odborné literatuře názory, které upozorňují na nebyvalý posun k instabilitě manželské rodiny. Důkazem toho vývoje byl prudký vzestup rozvodovosti. Poznávat tzv. příčiny manželských konfliktů je samozřejmě velmi obtížné. Ovlivňující faktory se vzájemně prolínají. Takový je profil každého sociálního jevu, kterým narušování stability rodiny rozhodně je. Lze předpokládat, že typ *nestabilní rodiny* je v naší populaci výrazně zastoupen. Tento jev způsobuje mnoho defektů sociálních vztahů. Ze sociologického hlediska lze nestabilitu rodiny charakterizovat jako neúčast jednoho či více členů rodiny na plnění požadavků kladebných rodinnými rolemi. Za nestabilní rodinu lze označit takový typ rodiny, která v sobě zahrnuje určité vnitřní napětí mezi manžely způsobené různými příčinami. Taková rodina je vystavena víceméně periodicky konfliktním situacím různého stupně. Současná nestabilní rodina není již v pravém slova smyslu abnormální sociální jednotkou. Lze spíše hovořit o určité „vychýlenosti“. Nestabilita současné rodiny obsahuje potenciální napětí a periodicitu konfliktních situací, vyúsťující velmi často v *trvalý konflikt*. Jeovou stránkou tohoto konfliktu je v první řadě konflikt mezi manžely, a proto je konflikt rodiny často nazýván spíše manželským konfliktem. Při přesnější interpretaci by bylo vhodnější hovořit o konfliktu manželství nebo rodiny. Manželský konflikt je jedním, byť nejpodstatnějším z aspektů konfliktní rodiny. Konflikt manželství, rodiny zasahuje obvykle sféru vztahů mezi manžely, dále všechny rodinné struktury i jejich vnější sociální vztahy a celkové zapojení rodiny do společnosti. Ve vývoji to-

¹ V první etapě práce byl zpracován materiál z poraden v Praze, Ústí nad Labem, v Českých Budějovicích, Brně, Ostravě a Gottwaldově. Práci řídil odbor péče o rodinu a mládež ministerstva práce a

sociálních věcí CSR. Přípravou byla pověřena Předmanželská a manželská poradna v Ústí nad Labem. Výsledky byly zpracovány na samočinném počítači UNIVAC 9 300.

Tabulka 2. Globální přehled frekvence hlavních a souvisejících problémů konfliktu podle uplatněné klasifikace v záznamovém archu (v %)

Diagnostikovaný problém	Hlavní*	Související**	Celkem
1. problémy bydlení	4,9	9,8	14,7
2. materiální finanční zabezpečení	2,9	10,7	13,6
3. zaměstnání ženy	0,7	4,7	5,4
4. rozdíl volnočasových zájmů	3,1	9,2	12,3
5. rozdíl pracovních zájmů	0,7	4,2	4,9
6. názorový nesoulad	3,8	16,8	20,6
7. ostatní základní životní podmínky	0,4	4,7	5,1
8. povahový nesoulad	11,4	24,1	35,5
9. citový nesoulad	14,8	28,0	42,8
10. problémy vztahu k dítěti	4,5	20,1	24,6
11. psychosexuální problémy	13,0	21,9	34,9
12. ostatní psychologické problémy	8,5	17,7	26,2
13. neurologické nemoci	0,9	3,1	4,0
14. pohlavní nemoci a nemoci močového ústrojí	1,8	2,4	4,2
15. duševní poruchy	8,9	10,3	19,2
16. tělesné vady vrozené a získané	0,4	1,3	1,7
17. dlouhodobá nemoc	1,3	3,3	4,6
18. alkoholismus	7,4	4,2	11,6
19. jiné toxikomanie	0,2	1,5	1,7
20. ostatní zdravotní problémy	4,2	6,2	10,4
21. rušivý vliv orientační rodiny	7,6	12,5	20,1
22. vliv dalších příbuzných	2,0	4,5	6,5
23. vliv pracovního kolektivu	1,1	4,7	5,8
24. vliv přátel a známých	1,1	2,9	4,0
25. mimomanželské milostné vztahy	14,5	18,0	32,5
26. ostatní sociální vlivy	1,6	3,0	4,6
27. ostatní blíže nespecifikované problémy	23,2	4,9	28,1

* suma více jak 100 % (N = 448), protože někde je diagnostikován více než jeden hlavní problém

** související problémy značeny ve více možnostech ke každému hlavnímu problému

hoto konfliktu dochází v určité časové etapě k prorůstání konfliktu do rodinné struktury. Postihování rodinných struktur se jevově projevuje jako aktuální situační *obraz konfliktu* se svou specifikou, intenzitou, hloubkou i perspektivou. Na váze působících faktorů, jejich rozsahu a na tom, které a kolik rodinných sfér konflikt zasáhl, dále na psychologické specifice aktérů a kvalitě úzkých sociálních vztahů závisí, jak bude konflikt řešen — zda únikovým řešením, nebo nápravou a vlastními silami nebo ve spolupráci s odbornou institucí. Vyhledávání a požadování pomoci v manželské poradně je indikátorem snahy po kladném, neúnikovém řešení konfliktu manželství, rodiny.

Základním záměrem systematického výzkumu manželské klientely bylo bližší poznání povahy manželského konfliktu a jeho nejpodstatnějších souvislostí. Není třeba zdůrazňovat, že je to úkol závažný a jeho náročnost vyplývá ze samotné povahy zkoumaného úkolu. Jako sociální jev je manželský konflikt komplexní povahy. Promítá se specifickým způsobem do jednotlivých sfér manželské rodiny a postihuje sexuální soužití, citové vztahy, vztahy k dětem a mnoho jiných oblastí. Diagnostika problémů prováděná manželskými poradnami je předpokladem volby metod pomoci konfliktním man-

želstvím. Směřuje k určení konfliktních sfér a vytypování činitelů, kteří se na konfliktu podílejí. Jedním ze základních předpokladů pro aktivní plnění funkce manželské poradny je řešit problém na základě správně stanovené diagnózy. Kromě toho se na plnění této funkce podílejí další faktory, jako pravdivé sdělení klienta, ochota partnera ke spolupráci a další. Diagnóza se pracovním stanoví v předběžné formě a na základě dalšího upřesňování při návštěvách klientů k jednotlivým specialistům vzniká tzv. závěrečná diagnóza.

Primární pomoc manželské poradny směřuje k nalezení východiska z aktuální situace. Mnozí klienti, kterým je doporučeno určité řešení dílčí situace jinak v podstatě chronického konfliktu, jsou uspokojeni alespoň pro krátké období. Samozřejmě, že tímto způsobem není vždy řešena podstata manželského konfliktu. Není celkem výjimkou přerušování kontaktu s manželskou poradnou na určité období a nové navázání obvykle v průběhu jednoho roku. Výzkum ověřil, že pracovní vstupní diagnóza, stanovená při prvním kontaktu klienta s manželskou poradnou, má pouze orientační charakter a je silně situačně ovlivněna. Teprve odborná expertiza provedená příslušným odborníkem odhalí další podstatné i skryté souvislosti, které pů-

Tabulka 3. Výsledná tabulka narušení jednotlivých sfér manželství (rodiny) manželským konfliktem na základě sekundární analýzy dat výzkumu

Konfliktní sféra	Frekvence výskytu
1. sféra sociálních vztahů tzv. užšího sociálního prostředí	21,5
2. zdravotní sféra rodiny	19,3
3. sféra citových vztahů v rodině	13,7
4. sféra sexuálního soužití manželů	11,2
5. sféra rodičovských vztahů	7,9
6. sféra životních hodnot, postojů, názorů	6,6
7. sféra ekonomická (hospodaření rodiny)	6,0
8. sféra pracovního zařazení	5,2
9. sféra podmínek bydlení, bytových poměrů	4,7
10. sféra volnočasových aktivit, zájmů	3,9

sobí konflikt. V této etapě systematického výzkumu bylo možno provést pouze prvotní popsání zmíněného problému; bude třeba se jím nadále zabývat hlouběji, protože bezprostředně souvisí s metodikou práce manželských poraden.

Základní informaci získanou výzkumem je rozdělení případů na základě kategorizace řešených manželských problémů, zařazených operativně do pěti oblastí. Jedná se o oblast materiálně finančních podmínek, psychologických problémů, zdravotních problémů a rušivých vlivů užšího sociálního prostředí a o skupinu ostatních, nezařazených problémů. Tato kategorizace je pochopitelně globální, avšak pro základní orientaci je použitelná. Hlavních pět oblastí manželských problémů bylo dále tříděno do dvacetisedmipoložkové klasifikace. Při tvorbě této klasifikace se vycházelo z poradenské praxe. Sama první etapa práce přinesla poznatky pro změny v klasifikaci, které ovlivnily i konstrukci a úpravu záznamového archu manželské poradny, jenž je v současné době používán v CSR. Osvědčila se také snaha určit dominantní, hlavní problém, který se v dané etapě manželského konfliktu projevuje. K tomuto hlavnímu problému jsou přiřazovány další nejpodstatnější související problémy. Celkově lze na základě výzkumu konstatovat, že v průměru jsou u jednotlivých případů diagnostikovány a v rámci manželské poradny řešeny čtyři další související problémy. Nejčastěji jsou z celkového počtu diagnostikovaných problémů klasifikovány případy do oblasti psychologické (41,4 %), základních životních materiálně finančních podmínek (19,1 %), vnějších sociálních vztahů (18,1 %), zdravotní problematiky (14,4 %) a do oblasti ostatních problémů (7,0 %). Nelze opomíjet fakt různých možných kombinací vzájemně souvisejících diagnostikovaných problémů u jednotlivých případů a jejich situování do různých pracovně vymezených oblastí.

Ve zkoumané skupině zpracovaných konfliktních manželství byly nejvíce diagnostikovány následující problémy:

1. citový nesoulad manželů 42,4 % případů
2. povahové rozdíly 35,3 %
3. sexuální nesoulad 34,6 %
4. nevěra 31,3 %

Zajímavý pohled na manželský konflikt umožňuje sledování souvislostí mezi hlavním diagnostikovaným problémem (podle oblastí) a zjištěnými charakteristikami skladby klientely:

1. Z hlediska věku klienta — iniciátora je nejčastěji hlavní problém konfliktu diagnostikován v oblasti životních podmínek u věkové skupiny 31–53 let (20,0 %). V oblasti psychologických vztahů je nejčastějším problémem citový nesoulad manželů. Celá oblast psychologických vztahů je diagnostikována nejčastěji u věkové skupiny klientů ve věku 26–30 let. Podobná tendence se projevuje i v oblasti zdravotních problémů.

2. Z hlediska doby trvání současného manželství klienta — iniciátora je hlavní problém diagnostikován v oblasti životních podmínek u klientů nejčastěji ve druhém roce trvání manželství (20,0 %). V oblasti psychologické je hlavní problém zařazen nejčastěji u klientů v druhém roce (19,3 %) a ve čtvrtém roce (19,3 %) trvání manželství. V oblasti zdravotní je problém zařazen nejčastěji u klientů v druhém roce (16,7 %) a ve čtvrtém roce (14,9 %) manželství. Celkově se v tomto smyslu projevuje souvislost mezi dobou trvání manželství a nejčastějším výskytem hlavního diagnostikovaného problému tak, že zejména druhý a čtvrtý rok trvání manželství je nejproblematictější.

3. V souvislosti s počtem dětí v rodině klienta se projevuje tendence nejčastějšího výskytu problému v manželství s jedním dítětem. Pouze oblast vnějších sociálních vztahů je diagnostikována zvláště u manželství s dvěma dětmi.

4. V souvislosti s velikostí domácnosti klienta je hlavní problém konfliktu diagnostikován nejčastěji v oblasti životních podmínek čtyřčlenných domácností. Psychologické problémy jako hlavní problém jsou nejčastěji diagnostikovány u tříčlenných a čtyřčlenných domácností. Zdravotní problémy jako hlavní

problém konfliktu jsou diagnostikovány nejčastěji ve dvoučlenných a tříčlenných domácnostech. Problémy ve vnějších sociálních vztazích jsou diagnostikovány nejčastěji ve čtyřčlenných a tříčlenných domácnostech klientů. Ostatní blíže nespecifikované problémy jsou diagnostikovány nejčastěji u tříčlenných domácností.

5. Z hlediska *stupně vzdělání klienta* je nejčastěji hlavní problém konfliktu diagnostikován u středoškoláků v oblasti životních podmínek, v oblasti psychologické a v oblasti vnějších sociálních vztahů. U klientů se základním vzděláním se projevuje těžiště diagnóz v oblasti zdravotní. U vysokoškoláků je tato diagnostika celkem rovnoměrně rozložena ve všech čtyřech oblastech, s výjimkou zdravotní oblasti, která je zastoupena značně zmenšeným počtem.

6. V souvislosti se skladbou klientely manželských poraden podle *základní socioekonomické příslušnosti* je u klientů — zaměstnanců hlavní problém nejčastěji v oblasti vnějších sociálních vztahů a v oblasti sociálních podmínek. Zajímavé je, že klientela ve skupině dělnických zaměstnání má spíše problémy v oblasti zdravotní a psychologické, u skupiny důchodců pochopitelně v oblasti zdravotní.

7. Určitá diferenciace se projevuje v charakteristice *souvislosti mezi příjmem klienta a hlavním problémem konfliktu*. V oblasti životních podmínek je hlavní problém konfliktu nejčastěji situován u klientů s příjmem v pásmu 1000—1500 Kčs (26,7 %). V oblasti psychologické u klientů s příjmem v pásmu 1500—2000 Kčs (30,3 %). V oblasti zdravotní a v oblasti vnějších sociálních vztahů jsou nejčastější klienti s příjmem v pásmu 1000—1500 Kčs (40,4 %).

8. Diferenciace klientely manželských poraden z hlediska *průměrného příjmu na hlavu* se nejčastěji promítá u klientů s příjmem 600—1000 Kčs (41,5 %). Tato tendence se bez významnějších diferencí promítá i do souvislosti mezi výší příjmu na hlavu a výskytem hlavního problému konfliktu v jednotlivých oblastech.

9. Z hlediska *doby trvání manželského konfliktu* jsou ve všech oblastech s výjimkou zdravotní oblasti nejčastěji diagnostikovány hlavní problémy konfliktu u manželství, jejichž konflikt trvá nejvýše 1 rok (42,3 %). V oblasti zdravotní se jedná relativně nejčastěji o dlouhotrvající problém (35,1 %).

10. Diferenciace klientely manželských poraden z hlediska *typu bydliště*, pro niž je charakteristická převaha klientů z velkých měst (40,4 %), se v podstatě bez větších odchylek promítá i do souvislosti mezi typem bydliště a diagnostikou hlavního problému konfliktu podle oblastí.

11. Z hlediska *postoje partnera klienta k manželské poradně* je relativně nejčastěji zjištěna jeho kooperace u hlavního problému v oblasti zdravotní (62,3 %), zatímco odmítnutí kooperace se projevuje zejména v oblasti vnějších sociálních vztahů (17,5 %).

12. Zjištěná tendence nejčastější doby *trvání vazby mezi klientem a manželskou porad-*

nou (do 1 měsíce) se promítá i do souvislosti mezi dobou trvání této vazby a strukturou hlavních problémů konfliktu podle oblastí. Relativně delší doba kontaktu (do 3 měsíců) se projevuje zejména u zdravotních a psychologických problémů. U problémů situovaných ve zbývajících oblastech se jedná nejčastěji o dobu trvání této vazby 1 až 2 měsíce.

13. S touto tendencí úzce koresponduje zjištěná souvislost mezi *počtem konzultací* a strukturou hlavních diagnostikovaných problémů. V oblasti životních podmínek stejně jako v oblasti psychologické jde nejčastěji o 2 až 3 konzultace, avšak relativně častěji i o 4 konzultace. U problémů v oblasti vnějších sociálních vztahů jsou absolvovány nejčastěji 2 konzultace. Podobně je tomu i u ostatních problémů.

14. Z hlediska *využití psychodiagnostických technik* je zajímavé, že relativně nejčastěji (49,1 %) jsou tyto techniky využívány nikoli u problémů v oblasti psychologické, nýbrž u problémů zdravotního charakteru.

15. Výrazná *iniciativa žen* při navazování prvního kontaktu s poradnou se pochopitelně promítá do všech diagnostikovaných problémů.

16. Souvislosti mezi způsobem *ukončení vazby klientů s manželskou poradnou* a strukturou hlavních diagnostikovaných problémů konfliktu lze charakterizovat tak, že nejčastěji je pozitivní závěr dosahován u problémů v psychologické oblasti, negativní závěr u problémů v oblasti vnějších sociálních vztahů; nejčastěji je doporučován rozchod u ostatních problémů, přerušení kontaktu s manželskou poradnou se nejčastěji vyskytuje u problémů v oblasti zdravotní i v oblasti životních podmínek. Přechodné uzavření případu je nejčastější u problémů v oblasti vnějších sociálních vztahů.

Tyto informace sledovaly vazby hlavního diagnostikovaného problému, případně dalších souvisejících problémů v korelaci s některými charakteristickými rysy skladby klientely a některými znaky spolupráce klienta s poradnou. Informace o diagnostikovaných problémech byly srovnány podle věku klienta, doby trvání současného manželství, podle počtu dětí v rodině, velikosti domácnosti, stupně vzdělání, základní ekonomické příslušnosti, příjmu klienta, typu bydliště klienta, doby trvání manželství (konfliktu). Byl sledován postoj partnera klienta ke spolupráci s manželskou poradnou, doba trvání vazby klienta a poradny, souvislosti mezi počtem konzultací a strukturou hlavních diagnostikovaných problémů, využití psychodiagnostických technik, souvislost s hlavními diferenciálními iniciátory prvního kontaktu s manželskou poradnou a souvislost mezi způsobem ukončení vazby klienta a poradny s hlavními diagnostikovanými problémy. Podle výsledků tohoto sledování bylo možno přistoupit k stanovení některých závěrů z výzkumu a na základě druhotné analýzy dat zpracovat představu o narušení jednotlivých sfér manželství (rodiny) manželským konfliktem.

Předložený přehled o postižení jednotlivých sfér manželského, případně rodinného soužití potvrzuje potřebu interprofesionálního složení manželských poraden. Ukazuje zejména spjatost sociální, psychologické a zdravotní problematiky. Domníváme se, že výsledná tabulka narušení jednotlivých sfér manželství (rodin) řešených v rámci práce manželských poraden napovídá též k zaměření se zjištěnými směry a hledání adekvátních metod boje za stabilitu manželské rodiny.

Nelze však v tomto smyslu přeceňovat úlohu poraden, protože jsou pouze jednou z řady sociálních institucí. Kromě toho mají v dnešní době ještě značně omezené možnosti. Na prevenci manželského konfliktu, na zpevnování stability manželské rodiny se musí podílet všechny sociální instituce komplexně. Takto by měl vzniknout cílevědomý systém stabilizačních činitelů, ve kterých zřejmě sehraje významnou úlohu i manželské poradenství. Zatím je manželské poradenství na začátku svého vývoje, a může si proto klást jen dostupné cíle.

Jedním ze základních úkolů práce bylo zmapovat na základě zkoumaných znaků klientů konzultační činnost manželských poraden, problematiku konfliktů řešených v rámci manželské poradny a zastoupení jed-

notlivých problémů. Závažnost těchto informací je zřejmá, jestliže si uvědomíme, že integrovaná, vyvážená a normálně fungující rodina vytváří předpoklad pro kvalitnější funkci celé společnosti, než rodina rozvrácená, konfliktní, která zanedbává rámcově některé povinnosti a funkce. Přestože je elasticita rodiny vůči negativním vlivům a tlakům nebývale značná, je třeba si uvědomit, že i tato vlastnost může mít své meze. Proto zejména v posledním období vyvíjí společnost značné úsilí s cílem podpořit stabilitu rodiny. Vytvářejí se předpoklady k propracování komplexního koncepčního programu společenské péče o stabilitu rodiny. Vládní usnesení ke zvyšování společenské péče o stabilitu rodiny, zvyšování společenské prestiže manželství a rodičovství z nedávné doby a další opatření stranických a vládních orgánů zaznamenala nebývalou odezvu, která ukazuje na zájem celé naší společnosti a na pochopení závažnosti problému, kterým je naše současná manželská rodina.

Literatura

[1] *Manželský konflikt* 1972. Praha, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR 1972.

Karel Fanta — Pravoslav Nykodým